त्रैमासिक परीक्षा 2024-25

समय – 3 घंटा | विषय – संस्कृत 11वीं | पूर्णांक – 80

निर्देशा :-

1. सर्वे प्रश्नाः अनिवार्य सन्ति ।
2. प्रश्नानां सम्मुखे अंका : प्रदत्ता ।

प्रश्न 1 - उचित विकल्प चित्वा लिखत (1x6=6)

1. यण संधि का सूत है।
   क) आद् गुण : ख) इको यणचि ग) अकः सवर्णे दीर्घ घ) वृद्धिरेचि
2. भानूदयः इति पदे कः संधि ।
   क) दीर्घ संधि ख) गुण संधि ग) वृद्धि संधि घ) यण संधि
3. नमः + ते पदस्य सन्धिपदं किम् ।
   क) नमस्ते ख) नमते ग) नम:ते घ) नमश्ते
4. बहुव्रीहि समासस्य उदाहरणं अस्ति
   क) कृष्णसर्पः ख) रामलक्ष्मणौ ग) पीताम्बरः घ) राजपुरूषः
5. धन इव श्यामः इत्यस्य समस्तपदम् किम् ।
   क) श्यामवनः ख) घनश्यामः ग) घनेश्यामः घ) श्यामेघनः
6. ग्रामगतः इत्यस्य पदस्य समास विग्रहः अस्ति ।
   क) ग्रामंगतः ख) ग्रामस्य गतः ग) ग्रामेण गतः घ) ग्रामे गतः

प्रश्न 2 - रिक्त स्थानानि पूरयत - (1x7=7)

1. अगच्छन् इत्यस्मिन पदे............... लकारः अस्ति ।
2. पठसि इत्यस्मिन पदे............... पुरूषः अस्ति ।
3. गम् धातु लृट लकार प्रथम पुरुष बहुवचन .... भवति ।
4. पश्यति इत्यस्मिन पदे............... धातु अस्ति ।
5. अभिमान : इत्यस्मिन पदे............ उपसर्गः अस्ति ।
6. निर्देशः इत्यस्मिन पदे............. उपसर्गः अस्ति ।
7. प्र उपसर्गस्य उदाहरणं..................... अस्ति ।

प्रश्न 3 - युग्ममेलनं कुरुत ।

1. गन्तुम्	(क) बहु
2. आघ्राय	(ख) शनैः
3. क्त्वा	(ग) मूर्खः
4. पण्डितः	(घ) तुमुन्
5. क्षिप्रम्	(ङ) ल्यप्
6. एकः	(च) पठित्वा

प्रश्न 4 – एकपदेन उत्तरत (1x7=7)

1. अब एकम् मन्दिरं अस्ति । अस्मिन्न वाक्ये अव्यय अस्ति ।
2. सदाचरः एक परमोधर्मः । इत्यस्मिन वाक्ये कः अव्यय अस्ति ।
3. रमेशः कुत्र अस्ति । इत्यस्मिन वाक्ये कः अव्यय अस्ति ।
4. व्यसने पर्याय पदं किम् ।
5. द्युतिम् पर्याय पदं किम् ।
6. रामः कं पाणिना परिजग्राह ।
7. मूर्ख : कथं प्रवीणताम् याति ।

प्रश्न 5 - शुद्धकथनानां समक्षम् "आम्" अशुद्ध कथनानां ममक्षम "न" इति लिखत् । (1x6 =6)

1. बलवान नृपः अत्र वलवान् विशेष्यपदम् अस्ति ।
2. कण्ठस्थ श्लोक. अनयोः पदयोः कण्ठस्थ विशेषणपदम् अस्ति ।
3. विशाल: गज: इत्यस्मिन वाक्ये गज: विशेषय पदम् अस्ति ।
4. माननीय मनु: इत्यस्मिन पदे मनु विशेषणपदम् न अस्ति ।
5. नम: पदस्य योगे चतुर्थी विभक्ति अस्ति ।
6. सह पदस्य योगे तृतीया विभक्ति भवति ।

प्रश्न 6 – जटिलः चीखसन : भुवि पतितः कः आसीन्? (2) अथवा
राज्ञां विजयमूलं किं भवति?

प्रश्न :-7 प्राज्ञ: परार्थे किं किं उत्सृजेत? (2) अथवा
कुत्र वास: न कर्तव्य :?

प्रश्न: - 8. मूर्ख: कथम् प्रवीणताम् याति? (2) अथवा
तापसी वालाय कीडार्थं किं दत्तवती?

प्रश्न: -9 बालाय किं रोचते? (2) अथवा
पम्पाभिधानं पद्मसरः कुत्र आसीत्?

प्रश्न:-10. बलेभ्य: यथाकालं किं दातव्यम्? (2) अथवा
कुत्र वास: न कर्तव्य :

प्रश्न: 11 प्रश्नपत्रे समागतान् श्लोकान् विहाय स्वपाठ्य पुस्तकात् सुभाषित श्लोक एकं लिखत् । 2

प्रश्न:-12 रिक्त स्थानानि पूरयत - (कोऽपि द्वय) 2

1. षड्दोषा............... हातव्याः ।
2. सन्निमित्तं वरं त्यागो.........................गति ।
3. पुत्री म्रियति मे............... ।

प्रश्न: 13 क : कं प्रति कथयति । 2

1. अथ कोऽस्य व्यपदेश: कः कं प्रति

2. जृम्भस्व सिंह। दन्तांस्ते गणयिष्ये।

प्रश्न:-14 महाकवि कालीदासस्य नाटकानां नामानि लिखत (2) अथवा

हितोपदेश कस्य रचना।

प्रश्न:-15 वेदा: कति सन्ति। तेषां नामानि कानि सन्ति? (2) अथवा

रामायण ग्रन्थे कति काण्डानि सन्ति।

प्रश्न: - 16. अधोलिखितगद्यांश पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत। (3)

अस्ति मध्यदेशालङ्कारभूता मेखलेव भुवो विन्ध्याटवी नाम। तस्यां च पम्पाभिधानं पद्मसर:। तस्य पश्चिमे तीरे महाजीर्ण: शाल्मली वृक्ष:। तस्यैवैकस्मिन् कोटरें निवसतः कथमपि पितुरहमेव सुतुरभवम्।

1. भुव: मेखला इव का अस्ति?
2. तस्यां च किम् अभिधानं पद्मसर : आसीत्?
3. तत्र क : वृक्ष : आसीत्?

अथवा

एकतमस्तु जरच्छबरस्तस्मिन्नेव तस्तले मुहुर्तमिव व्यलम्बत्। अन्तरिते च सेनापतौ स सुचिरमारूरुक्षुस्तं वनस्पति मामूलादपश्यत्। उन्क्रान्तमिव तस्मिन क्षणे तदालोकन भीतानां शुककुलानामसुभिः। किमिव हि दुष्करम करुणानाम्।

1. जरच्छबर कुत्र व्यलम्बत्?
2. किमिव हि दुष्करम् केषाम्?
3. किम् आमूलाद् अपश्यत्?

प्रश्न:-17 अधोलिखित पद्यांश पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत। (3)

जटिल चीरवसनं प्राञ्जलि पतितं भुवि
ददर्श रामो ददर्श युगान्ते भास्करं यथा।

1. जटिलं चीरवसनं कं ददर्श?
2. युगान्तरे कं यथा?
3. प्राञ्जलि पतितं कुत्र?

अथवा

यस्मिन देशे न सम्मानो न वृतिर्न न बान्धवा:
न च विद्यागम: कविचद् वासं तत्र न कारयेत।

1. कुत्र वास: न कर्तव्य: ?
2. विद्यागमं: पदस्य सन्धिविच्छेदं किमस्ति।
3. पद्यांशात् एकम् अव्ययं चित्वा लिखत।

प्रश्न:-18 अधोलिखित नाट्यांश पठित्वा उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत। (3)

बालः - जृम्भस्व सिंह। दन्तांस्ते गणयिष्ये।

प्रथमा - अविनीत। किं नोडपत्यनिर्विशेषाणि सत्त्वानि विप्रकरोषि? हन्त। बर्धते ते संरम्भ:। स्थाने खलु ऋषिजनेन सर्वदमन इति कृतनामधेयोऽसि।

1. "विनीत" इति पदस्य विलोम पद किम् प्रमुक्तम् लिखत?

2. बाल: कस्य दन्तान् गणयितुम इच्छति?

3. ऋषिजनेन बालस्य किम नामधेय:?

अथवा

दुष्यंत: - (आत्मगतम्) कथमेकान्वयो मम ? (प्रविश्य)

तापसी - वत्स सर्वदमन ! शकुन्तलावण्यं प्रेक्षस्व ।

बाल: - कुत्र ममाम्बा?

दुष्यंत: - (आत्मगतम्) किं वा शकुन्तालेत्यस्य मातुराख्या

बाल: - रोचते मे एष मयूर : (इति कीडनकमादत्ते)

1. बालाय किं रोचते?
2. कथमेकान्वयो मम? इति क: कथयति?
3. मम इत्यस्मिन् पदे किं वचनम् अस्ति?

प्रश्न–19 अधोलिखितं अपठितगद्यांश सम्यक पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत भाषायां लिखत । (4)

कुटिला : जना : स्वभावेन परेषाम् अहितम् इच्छन्ति । तेषां शक्ति: परेषां पीडनाय बुद्धि: च परेषां बन्चनाय जनाय भवति तेषां मनसि अन्यत् । वचसि अन्यत् कर्माणि च अन्यत् भवति । शान्ति वचनानि तान सन्मार्गे आनेतुं न प्रभवन्ति । शनु: पुच्छः प्रत्येननापि कुटिलतां न व्यजति । दुग्धं पीत्वा अपि सर्पा: विषं न व्यजन्ति ।

1. कुटिलानाम् शक्ति: किमर्थ भवति ।
2. दुष्टानां शक्ति: बुद्धिश्च किमर्थ भवति?
3. कुतिला: जना: किम इच्छन्ति?
4. पीत्वा इति पदे क: प्रत्यय: अस्ति?

प्रश्न - 20. अनुच्छेद लेखनं (4)

(वृक्षात्, आरोहति नदी वानर:)

वनस्य दृश्यं समीपे एवैका ....वहति । एक: सिह: सुखेन विश्राम्यति तदैव एक:.................आगत्य तस्य पुच्छं धुनाति । कुद्ध: सिंह: तं प्रहतुमिच्छति परं वानास्तु कूर्दित्वा वृक्षमारूढ: । तदैव अन्यस्मात.......... अपर: वानर: सिंहस्य कर्णमाकृष्ट पुन: वृक्षोपरि:...............।

प्रश्न - 21. रिक्त स्थानानि पूरयत ।

1. मद्यस्या: .... न मुञ्सि ।
2. अपरं क्रीडनकं ते................।
3. मनस्विन:................इव द्वयी वृत्ति : भवति ।

प्रश्न :- 22 रुग्णताया कारणात् अवकाश प्रासये प्राचार्यय प्रार्थना पत्रं लिखत । 4

अथवा

स्थानान्तरण प्रमाण पत्रार्थ आवेदनपत्रं लिखत ।

प्रश्न- 23 कवि परिचयं । 4

महाकवि कालीदास <u>अथवा</u> महाकवि भास <u>अथवा</u> महाकवि भारवि